

1. Referentie

Referentie	Janssen, R., Rymenans R. (2009). Beginsituatie van leerlingen in het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs (OBPWO 06.00). Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming.
Taal	Nederlands
ISBN – ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Dit onderzoeksproject brengt de beginsituatie van leerlingen uit het eerste leerjaar B van het secundair onderwijs in kaart. Begin oktober 2006 legde een representatieve steekproef van bijna 3500 1B-leerlingen uit 195 secundaire scholen begintoeetsen over wiskunde en Nederlands af. Daarnaast vulden de leerlingen en hun ouders een korte vragenlijst in. Ook de leerkrachten wiskunde, Nederlands of PAV en de directie kregen een vragenlijst. Op het einde van het schooljaar werd bij de directie informatie verzameld over de oriënteringsattesten die de leerlingen behaalden.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Kansenongelijkheid, Secundair onderwijs, Studieprestaties

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming
Onderzoeker(s)	Rianne Janssen Docent Centrum voor Onderwijseffectiviteit en –evaluatie Dekenstraat 2 - bus 03773 BE-3000 Leuven + 32 16 32 61 84 Rianne.janssen@ped.kuleuven.be Rita Rymenans Stadscampus S.Ve35.302 Venusstraat 35 2000 Antwerpen Rita.rymenans@ua.ac.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	• Welke leerlingen zitten er in 1B? • Wat zijn de kenmerken van de scholen die een 1B-klas hebben?
-----------------	---

	• Wat zijn de kenmerken van de leerkrachten die in 1B wiskunde, Nederlands of project algemene vakken (PAV) geven? Wat zeggen deze leerkrachten over hun klaspraktijk? • Hoe presteren 1B-leerlingen bij het begin van het schooljaar voor wiskunde en Nederlands. Met welke kenmerken hangen deze beginprestaties samen? • Welk oriënteringsattest halen de leerlingen uit 1B op het einde van het schooljaar 2006-2007? Halen ze daarbij een getuigschrift basisonderwijs?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Begin oktober 2006 legde een representatieve steekproef van bijna 3500 1B-leerlingen uit 195 secundaire scholen begintoetsen over wiskunde en Nederlands af. Daarnaast vulden de leerlingen en hun ouders een korte vragenlijst in. Ook de leerkrachten wiskunde, Nederlands of PAV en de directie kregen een vragenlijst. Op het einde van het schooljaar werd bij de directie informatie verzameld over de oriënteringsattesten die de leerlingen behaalden.
Onderzochte groep	Leerlingen uit het eerste jaar van de B-stroom, secundair onderwijs
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Kenmerken van de leerlingen en hun gezin	Geslacht De steekproef bestaat uit meer jongens (56 %) dan meisjes (44%). Er waren scholen in de steekproef die enkel jongens of enkel meisjes in 1B hadden. Ter vergelijking: zowel bij voorbije peilingen op het einde van het basisonderwijs als op het einde van de A-stroom van de eerste graad zaten er telkens ongeveer evenveel jongens als meisjes in de steekproef. Leeftijd 43% van de leerlingen zit op leeftijd. Ongeveer 57% van de leerlingen heeft één of meer jaren schoolse achterstand. Ter vergelijking: bij voorbije peilingen op het einde van het basisonderwijs of op het einde van de A-stroom van de eerste graad zat 80 tot 85% van de leerlingen op leeftijd. Thuis taal Ongeveer drie kwart van de leerlingen spreekt Nederlands met hun moeder, vader en broers of zussen. 13% spreekt naast Nederlands ook een andere taal met de moeder en 14% spreekt alleen een andere taal met de moeder. Met de vader spreekt 11% ook een andere taal dan het Nederlands en 14% alleen maar een andere taal. 17% van de leerlingen spreekt met broers of zussen ook een andere taal en 5% spreekt met hen uitsluitend een andere taal. In vergelijking met leerlingen van het zesde leerjaar lager onderwijs en leerlingen in het tweede leerjaar van de A-stroom van de eerste graad (2A) spreken leerlingen uit 1B vaker (uitsluitend) een andere taal met de diverse gezinsleden. Het merendeel van de leerlingen (88%) is in België geboren. De leerlingen die in het buitenland geboren zijn, verblijven gemiddeld sinds vijf jaar in België. Ongeveer 75% van de moeders en vaders is in België geboren. Figuur 6 vergelijkt het geboorteland van 1B-leerlingen en hun ouders met de gegevens van leerlingen in recente steekproeven van de peilingen in het zesde leerjaar lager onderwijs en in 2A (peilingen 2007). Daaruit blijkt dat 1B-leerlingen vaker afkomstig zijn uit het buitenland (12% in 1B versus ongeveer 5% in het zesde leerjaar en 2A) en dat ook hun ouders vaker niet in België geboren zijn (25% in 1B versus 15% in het zesde leerjaar en 10% in 2A). (Leer)moeilijkheden. Volgens de ouders kampt 30% van de leerlingen uit 1B met (leer)moeilijkheden, handicaps of langdurige ziekten. Dyslexie (11,5%), AD(H)D (9,5%), dyscalculie (3,9%) en autismespectrumstoornis (1,5%) zijn de meest voorkomende diagnoses. Deze percentages liggen hoger dan wat in de wetenschappelijke literatuur bekend is over de mate waarin deze problemen voorkomen bij de hele bevolking. Ter vergelijking: bij de peilingen 2007 in het zesde leerjaar van het lager onderwijs en in 2A gaf ongeveer 15%
--	--

	van de ouders aan dat hun zoon of dochter een diagnose had voor een (leer)stoornis, handicap of langdurige ziekte. Deze cijfers liggen wel meer in de lijn van de spreiding over heel de bevolking. Extra zorg Ruim 19% van de leerlingen krijgt volgens de ouders extra zorg of begeleiding. Als deze leerlingen binnen de school begeleiding krijgen, gebeurt dat bij 23% door een taak- of zorgleerkracht. 16% van hen krijgt GON-begeleiding en 14% krijgt huiswerkbegeleiding op school. Een kleine 3% van deze leerlingen krijgt extra begeleiding in de vorm van onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers (OKAN). Wanneer de leerlingen extra hulp krijgen buiten de school, komt begeleiding door een deskundige het meest voor (23%). 5% gaat naar een revalidatiecentrum en 14% krijgt huiswerkbegeleiding die door een andere instantie dan de school wordt georganiseerd. Studietoelage en vervangingsinkomen Volgens de ouders heeft 57% van de leerlingen uit 1B een studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap aangevraagd voor het schooljaar 2006-2007. Ter vergelijking: 15% van de leerlingen in 2A uit de peiling van 2007 heeft een studietoelage aangevraagd. 11% van de vaders en 15% van de moeders van 1B-leerlingen leven van een vervangingsinkomen. Bij de peilingen die in 2007 in het zesde leerjaar van het lager onderwijs en in 2A plaatsvonden, kreeg 3 à 4% van de vaders en 6 à 7% van de moeders een vervangingsinkomen. Onderwijsniveau van de ouders • De meest voorkomende diploma's van de vaders zijn lager (17%) of hoger (16%) beroepssecundair onderwijs en hoger technisch secundair onderwijs (14%). 10% heeft enkel het basisonderwijs afgemaakt. Een kleine 14% heeft geen diploma. Bijna 10% van de vaders heeft een diploma hoger of universitair onderwijs, waarbij een diploma hoger onderwijs buiten de universiteit van het korte type het meest voorkomt. • Bij de moeders van de 1B-leerlingen is er een gelijkaardig patroon als bij de vaders. De moeders hebben echter vaker een diploma lager (20%) of hoger (18%) beroepssecundair onderwijs in vergelijking met de vaders. De moeders hebben duidelijk minder gekozen voor het technisch secundair onderwijs. 11% van de moeders heeft een diploma hoger of universitair onderwijs. Het percentage moeders met een diploma hoger onderwijs buiten de universiteit van het korte type ligt een kleine 3% hoger dan bij de vaders. Beroepssituatie van de ouders • De meeste vaders van 1B-leerlingen werken voltijds (72%) en 3% werkt deeltijds. 10% van de vaders is werkloos, 5% is langdurig ziek, werkonbekwaam of invalide en 3% is met pensioen. 3% is overleden. • Van de moeders heeft 25% een voltijdse job. 29% werkt deeltijds en 25% is voltijds huisvrouw. 13% van de moeders is werkloos, 6% is langdurig ziek, werkonbekwaam of invalide en 3% is helpende echtgenote in een zaak. Figuur 10 vergelijkt de activiteitsgraad van de ouders van 1B-leerlingen met deze van de ouders van leerlingen in het zesde leerjaar van het lager onderwijs en met de ouders van leerlingen in 2A (gegevens uit de peilingen van 2007). Daarbij valt op dat de ouders van 1B-leerlingen een lagere activiteitsgraad hebben dan de ouders van de andere leerlingen. Er zijn dubbel zoveel ouders van 1B-leerlingen die tijdelijk of permanent niet (meer) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Dat verschil heeft vooral te maken met het veel hoger aantal ouders van 1B-leerlingen die werkloos of permanent arbeidsongeschikt zijn, of die zich voltijds op het huishouden toelagen. Beroep van de ouders • De vaders van 1B-leerlingen zijn vooral arbeiders (67%) waarvan 44% geschoold. De tweede grootste groep zijn de zelfstandigen (17%), gevolgd door bedienden (14%). Weinig vaders zijn ambtenaar (5%), hebben een vrij beroep (3%) of staan in het onderwijs (3%). • Ook bij de moeders zijn de arbeidsters de grootste groep, met ongeveer evenveel geschoolde (28%) als ongeschoolde arbeidsters (25%). De tweede grootste groep zijn de bedienden (29%). 11% van de moeders is zelfstandige, 5% staat in het onderwijs en 5% is ambtenaar.
--	--

	Vergelijking beroep van de ouders van 1B-leerlingen met dat van de ouders van leerlingen in het zesde leerjaar van het lager onderwijs en van de ouders van leerlingen in 2A (gegevens uit de peilingen 2007). Daaruit blijken de volgende verschillen: • Zowel bij de vaders als de moeders van 1B-leerlingen zijn er 3 keer meer ongeschoolde arbeiders, kermisexploitanten en binnenschippers dan bij de ouders van de andere leerlingen. • Er zijn dubbel zoveel ouders van 1B-leerlingen geschoolde arbeid(st)er als bij ouders van de andere leerlingen. • Het percentage ouders dat een functie uitoefent als lager of midden bediende, ambtenaar of leerkracht is ongeveer één derde minder dan bij ouders van de andere leerlinggroepen. • Voor de categorie hoger bediende, ambtenaar of docent zijn er de helft minder moeders en 3 keer minder vaders van 1B-leerlingen dan bij ouders van de andere leerlinggroepen. • Het aantal ouders dat werkt als zelfstandige zonder personeel is ongeveer in alle leerlinggroepen gelijk. Voor de zelfstandigen met personeel en de vrije beroepen is het aantal moeders ongeveer gelijk maar zijn er duidelijk minder vaders van 1B-leerlingen die tot deze beroepscategorie behoren. Gelijkekansenindicatoren In totaal komt ongeveer 65% van de 1B-leerlingen uit de steekproef in aanmerking voor het genereren van GOK-lestijden, op basis van de volgende criteria: • Bij 57% van de leerlingen is de moeder laaggeschoold; • Bij 20% van de leerlingen leeft het gezin van minstens één vervangingsinkomen; • Bij 18% van de leerlingen is de taal die de leerling in het gezin spreekt niet (enkel) het Nederlands; • 4% van de leerlingen is buiten het gezinsverband geplaatst; • 1% van de leerlingen behoort tot de trekkende bevolking.
Kenmerken van hun schoolloopbaan	Kleuteronderwijs Het merendeel van de 1B-leerlingen ging volgens de ouders voor het eerst naar het kleuteronderwijs vanaf de instapleeftijd. De gemiddelde leeftijd waarop ze startten in het kleuteronderwijs is twee jaar en zeven maanden. Sommige ouders meldden dat hun kind al op de leeftijd van één jaar of pas na de leeftijd van vijf jaar voor het eerst naar de kleuterklas ging. Van deze leerlingen heeft 41% school gelopen in het buitenland en is 55% geboren in het buitenland. Ongeveer 8% van de leerlingen uit 1B volgde buitengewoon kleuteronderwijs. Eén op de 10 leerlingen uit 1B ging naar de speelleerklas. Lager onderwijs De gemiddelde leeftijd waarop de leerlingen van 1B volgens hun ouders naar het lager onderwijs gingen is zes jaar en twee maanden. Meer dan de helft (55%) van de 1B-leerlingen deed minstens een jaar over in het lager onderwijs. Ter vergelijking: bij de peiling in 2007 op het einde van het lager onderwijs had 16% van de leerlingen een schoolse achterstand. Bij de peiling biologie in de A-stroom van de eerste graad (peiling in 2006) gaf ongeveer 10% van de leerlingen aan dat ze in het lager onderwijs minstens één leerjaar gedubbeld hebben. In de steekproef van dit onderzoek hebben 1760 1B-leerlingen minstens één jaar gedubbeld in het lager onderwijs. Van deze leerlingen bleef 90% (1587 leerlingen) één jaar overzitten, 9,5% (167 leerlingen) twee jaar en 0,3% drie jaar (6 leerlingen). Figuur 13 toont dat de leerlingen vooral in het eerste (52%) en tweede jaar (19%) van het lager onderwijs voor het eerst blijven zitten. Leerlingen die een tweede maal blijven zitten, doen dat vooral in het tweede, derde, vierde en vijfde leerjaar (Figuur 14). Bijna 1 op de 3 leerlingen uit 1B heeft in de loop van de lagere school het buitengewoon onderwijs gevolgd. Ter vergelijking: uit de gegevens van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming blijkt dat 6% van de totale populatie lagereschoolkinderen buitengewoon lager onderwijs volgde tijdens het schooljaar 2005-2006. Dit onderzoek illustreert dat de 1B-leerlingen die buitengewoon lager onderwijs hebben gevolgd meestal (71%) naar het type 8 (ernstige leerstoornissen) gingen. 17% ging naar het type 1 (licht mentale handicap) en 5% naar het type 3 (ernstige emotionele of gedragsproblemen). 13% van de leerlingen is in het buitengewoon onderwijs van type veranderd. Bijna 59% van de 1B-leerlingen behaalde het getuigschrift lager onderwijs op het einde

	van het basisonderwijs. Secundair onderwijs In de steekproef zat 7% van de 1B-leerlingen in het voorafgaande schooljaar 2005-2006 reeds in het secundair onderwijs en doet in 2006-2007 het eerste leerjaar over. Van deze leerlingen zat 14% het vorige schooljaar in 1A, 54% in 1B en 26% in het buitengewoon secundair onderwijs.
De verwachtingen voor volgend schooljaar	Verwachte doorstroming De leerkrachten wiskunde en Nederlands verwachten dat ongeveer 2% van hun leerlingen zal doorstromen naar 1A (Figuur 18). Ongeveer 3% zal volgens hen blijven zitten in 1B. De leerkrachten wiskunde of Nederlands verwachten ongeveer 90% van de 1B-leerlingen volgend schooljaar in het BVL. Van ongeveer 1 op de 20 leerlingen vermoeden de leerkrachten dat ze volgend schooljaar zullen doorstromen naar het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO). De leerkrachten PAV zijn misschien iets optimistischer over het opstromen naar 1A (4%) en geven ook iets lagere cijfers over het doorstromen naar het BuSO (3%). Ze verwachten wel meer zittenblijvers in 1B (5%) en wat minder doorstroming naar BVL (87%). Feitelijke doorstroming Aan de directie of graadcoördinator werd gevraagd om de feitelijke doorstroming van de leerlingen die het voorgaande schooljaar in 1B zaten in kaart te brengen. In vergelijking met de verwachtingen van de leerkrachten waren er het voorgaande schooljaar minder leerlingen die effectief zijn blijven zitten in 1B (minder dan 1%). Ook is slechts 1,5% van de vorige lichting 1B-leerlingen overgegaan naar het BuSO. Iets minder dan 3% van de vorige lichting 1B-leerlingen is volgens de directie vorig schooljaar overgegaan naar 1A. In totaal ging bijna 93% van de leerlingen naar BVL. Van 1,6% van de leerlingen weet de directie niet waar de leerling naar toe is gegaan.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/